

Ochrona środowiska na obszarach wiejskich

JAN FAZLAGIĆ

Na ochronę środowiska należy spojrzeć z co najmniej kilku perspektyw. Oczywiście perspektywa to ta, która zakłada, że gmina jest określonym obszarem terytorialnym, na którym funkcjonują mieszkańcy i z tego powodu mają wpływ na jakość środowiska na obszarze, na którym żyją. Sprawa jest jednak bardziej skomplikowana, ponieważ jakość środowiska na terenach zielonych bardzo często zależy od wpływu czynników będących poza zasięgiem oddziaływania władz gminy. Wśród takich czynników można wymienić między innymi:

- wpływ krajowych i międzynarodowych szlaków komunikacyjnych;
- funkcjonowanie przedsiębiorstw znajdujących się poza granicami gminy, szczególnie tych o dużym wpływie na środowisko, takich jak kopalnie, zakłady chemiczne itp.;
- funkcjonowanie przedsiębiorstw zajmujących się utylizacją odpadów itp. Natomiast władze gminy powinny przede wszystkim skoncentrować się na tych obszarach, na które mają potencjalnie największy pozytywny wpływ. Obecnie w praktyce związanej z ochroną środowiska panuje pogląd, że ochrona środowiska nie powinna się

Od samorządów oczekuje się znacznie większego niż obecnie zaangażowania w działania edukacyjne.

ograniczać do minimalizowania negatywnych efektów funkcjonowania. Planem docelowym dla każdej jednostki prywatnej lub publicznej powinno być wypracowanie modelu, w ramach którego mamy do czynienia z pozytywnym bilansem netto dla środowiska. Oto przykład: już obecnie wiele miast posiada oczyszczalnie ścieków, które po oczyszczeniu wody wprowadzają ją ponownie do wód powierzchniowych w postaci czystszej niż woda pobierana. W branży budowlanej funkcjonują już od co najmniej kilku lat tak zwane budynki pasywne, które nie pobierają ze środowiska energii. W tak zwanej „zielonej gospodarce” (green economy) pojawiają się nowe zielone zawody (green jobs). Szczególnie dla samorządów z terenów wiejskich może

być interesujący zawód „rolnik miejski” (Urban grower).

Okazuje się, że bardzo duży negatywny wpływ na środowisko ma konieczność transportu produktów żywnościowych z terenów wiejskich do miasta. Nie dość, że żywność musi być transportowana ze wsi do miasta (co wiąże się z emisją szkodliwych związków do atmosfery) to w dodatku w miastach marnotrawione są olbrzymie ilości żywności. Europa najwyraźniej zapomniała już głębsi głodu i czasy wojny,

gdy każdy cenit najmniejszą drobinę pożywienia. Wytwarzanie produktów żywnościowych na terenie miasta zamiast na terenach wiejskich jest obecnie jednym z nowych trendów związanych z szeroko rozumianą ochroną środowiska. Trend ten wcale nie powinien być traktowany jako zagrożenie dla egzystencji rolnika – przeciwnie – przedsiębiorcy rolnicy, wspierani przez gminne samorządy, mogą aktywnie włączyć się w światowy trend związany z rozwojem produkcji żywności na terenach wiejskich. W dużych aglomeracjach przestrzenie, które są wykorzystywane do produkcji żywności stanowią przede wszystkim dachy

budynków. Rolnicy posiadają doświadczenie i wiedzę związane z hodowlą roślin, którą mogą z powodzeniem wykorzystać. Od początku XIX w. następował systematyczny proces pochłaniania terenów wiejskich przez tereny zurbanizowane. Dzisiaj, w XXI wieku, możemy zaobserwować początek procesu odwrotnego. Kultura związana z produkcją żywności, która jest istotą życia na terenach wiejskich, po 200 latach wraca do miast. Warto także wspomnieć o tym, że miasta średniowieczne i mieszczańskie były także właścicielami i producentami żywności. Odbijało się to w ramach podmiejskich ogrodów i wsi służebnych. W XXI wieku mamy do czynienia z powrotem do wielowiekowej tradycji synergii miast i wsi.

W Polsce segregacja śmieci jest traktowana bardzo często, niestety, jako „fanaberia”, „wynałazek ideologiczny”

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego (NIST) jest państwową jednostką budżetową podległą Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, utworzoną 3 września 2015 r. w celu realizowania zadań na rzecz harmonijnego rozwoju samorządu terytorialnego i podnoszenia standardów jego działania oraz prowadzenia badań i analiz w zakresie funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego. Do najistotniejszych obszarów działania Instytutu należy w szczególności opracowywanie ekspertyz, opinii oraz ocen dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego. NIST prowadzi także działalność edukacyjną, szkoleniową i wydawniczą. Na stronie NIST dostępne są ekspertyzy i opinie, a także monografia pt. „Reglamentacja korzystania ze środowiska jako funkcja administracji samorządowej”.

17 września 2019 r. odbędzie się w Uniejowie konferencja pn. „Funkcja prewencyjno-prawnych form ochrony przyrody przeznaczona dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego z województwa łódzkiego”, do udziału w której serdecznie zapraszam. Wydarzenie stanowić będzie okazję do wymiany doświadczeń, uzyskania informacji na temat możliwości pozyskiwania przez jednostki samorządu terytorialnego funduszy zewnętrznych ukuierunkowanych na wspieranie zadań z zakresu ochrony przyrody oraz prezentacji dobrych praktyk przez wybrane samorządy z województwa łódzkiego. Projekt otrzymał dofinansowanie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi.

dr Iwona Wleczorek
Dyrektor Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego

dzo szeroko, na przykład lokalizowanie osiedli mieszkaniowych i kompleksów biurowych w dużej odległości od centrum powoduje negatywny wpływ na środowisko w postaci konieczności budowy nowych dróg dojazdowych dla mieszkańców i pracowników;

- urzędy jednostek samorządu terytorialnego powinny stanowić wzorzec dla mieszkańców. Jeśli chcemy promować zeroemisyjne budynki na terenie samorządu, warto rozpocząć ten proces od budynku zasobów własnych samorządu;
- mieszkańcy powinni wymagać różnych deklaracji od wybieranych przez nich polityków, w jaki sposób dany kandydat lub ugrupowanie zamierza przyczynić się do poprawy stanu środowiska naturalnego;
- należy wpływać na mieszkańców, aby stali się aktywnymi obserwatorami

przeniesiony z Zachodu. W mentalności wielu osób odpady i śmieci pochozące z gospodarstw domowych przestają być własnością gospodarstwa domowego, stają się anonimowym, bezpańskim przedmiotem wartym jedynie zniszczenia i ukrycia przed światem. Takie myślenie jest bardzo szkodliwe. Śmieci jak wiadomo nie znikają w „magiczny” sposób w momencie, gdy odbiera je spod naszego domu śmieciarka. Są to nadal śmieci, które zużyliśmy kupując określone produkty; śmieci, które wytworzyliśmy, ponieważ nie poszliśmy do sklepu z własną torbą lecz za kilkadziesiąt groszy kupiliśmy nową torbę w dyskontcie spożywczym.

Od samorządów oczekuje się znacznie większego niż obecnie zaangażowania w działania edukacyjne. To ciekawe – z wielu obserwacji i badań wynika, że najmniej zainteresowane segregacją śmieci są osoby młode, uczniowie, studenci i niedawni absolwenci systemu edukacji. Należy nie tylko promować segregację śmieci, ale także próbować wywołać zmiany kulturowe. Potrzebujemy w Polsce wyraźnego sygnału, że osoba nie segregująca śmieci, wyrzucająca swoje niesegregowane śmieci do pojemnika jest zagrożeniem dla środowiska i dla lokalnej społeczności. Takie postawy i system wartości obowiązują w krajach zachodnich. Za wyrzucanie niesegregowanych śmieci, szczególnie do pojemników na śmieci segregowane, obowiązuja wysokie kary. Co więcej, mają one silne poparcie społeczne: mieszkańcy obserwujący szkodliwe dla środowiska zachowania zgłaszają je do odpowiednich organów porządkowych.

Podsumowując należy stwierdzić, że ochrona środowiska na terenach wiejskich powinna dotyczyć następujących obszarów:

- promowania rozwoju zielonej przedsiębiorczości;
- zmian zachowań mieszkańców, szczególnie w zakresie segregowania śmieci. Zmiany te można realizować między innymi poprzez programy edukacyjne. Gminy są organem prowadzącym szlaki, co oznacza, że mogą mieć realny wpływ na postawy młodzieży;
- promowania zielonych inwestycji, które uwzględniają ich wpływ na środowisko. Na sprawę należy patrzeć bar-

*Dr hab. Jan Fazlagić, prof. nadzwyczajny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Specjalizuje się w tworzeniu strategii dla samorządów oraz szkoleń z zakresu marketingu i PR, profili kompetencyjnych pracowników i zarządzania jakością jst. Jest ekspertem Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego w Łodzi.

NARODOWY
INSTYTUT
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO

PRZYSZŁOŚĆ

ROZWÓJ

SAMORZĄD

NARODOWY INSTYTUT
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
ul. Zielona 18, 90-601 Łódź

www.nist.gov.pl

mi stanu środowiska w gminie. Musimy odejść od wizerunku „denuncjatora”, który donosi na sąsiada za to, że z sąsiedniego komina wydobywa się dym ze spalonych butelek plastikowych lub opon. Musimy reagować, gdy do pobliskiego lasu przywożone są stare meble.

Ochrona środowiska będzie tylko wtedy skuteczna, jeśli będziemy eliminować z naszego otoczenia osoby i przedsiębiorstwa zagrażające środowisku. Nie od dziś wiadomo, że zanieczyszczenie środowiska jest spowodowane w bardzo dużej części przez niewielką grupę jednostek, które swoim zachowaniem niwelują pozytywny efekt starań większości. Walka o czyste środowisko powinna koncentrować się w pierwszej kolejności na stosunkowo niewielkiej lecz ekstremalnie niebezpiecznej dla środowiska grupie podmiotów (osób prywatnych i przedsiębiorstw), które za pomocą jednego, karygodnego działania (na przykład wypuszczenia kilkuset litrów płynnych odpadów do pobliskiej rzeki) niwelują starania o ochronę środowiska kilkunastu tysięcy praworządnych mieszkańców. ■